

МИСТЕЦЬКІ ПЛЕНЕРИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЖИВОПИСНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ

УДК 75.036.2:75.071.1/.2

Чурсін О. В. Мистецькі пленери як засіб підвищення живописної майстерності художників-педагогів. У статті розглядається участь художників-педагогів у творчій діяльності мистецьких пленерів сучасності та її вплив на підвищення живописної і, як наслідок, педагогічної майстерності викладачів. Показано необхідність зростання відповідальності за якість викладацької діяльності у вихованні молодих художників в умовах конкуренції серед вищих художніх навчальних закладів, в умовах демократизації навчального процесу і використання педагогічного досвіду кращих європейських художніх шкіл сьогодення. Висвітлено необхідність нових підходів до вирішення проблем викладання предмету «академічний живопис». Показано, що в нових умовах одним із вагомих засобів підвищення професійної майстерності художників-педагогів є творча робота на мистецьких пленерах, які з середини 90-х років ХХ століття стали помітним явищем у розвитку українського пейзажного живопису, справжнім художнім рухом. Оскільки в роботі різноманітних пленерів бере участь досить велика кількість художників, представників різних регіональних художніх шкіл України — зі своїм поглядом на живописне мистецтво, які водночас практикують педагогічну роботу, — відбувається безпосередній обмін досвідом між мистцями різних творчих спрямувань і взаємозбагачення їх художньої майстерності. У статті показано, що тільки художник-практик із глибокими професійними знаннями і педагогічними вміннями може досягти певних успіхів у вихованні молодого покоління художників-живописців.

Ключові слова: живопис, мистецькі пленери, навчальний процес, професійна майстерність, творчий досвід.

Чурсин А. В. Художественные пленеры как способ повышения живописного мастерства художников-педагогов. В статье рассматривается участие художников-преподавателей в творческой деятельности художественных пленэров современности и его влияние на повышение живописного и, как следствие, педагогического мастерства преподавателей. Показана необходимость роста ответственности за качество преподавательской деятельности в воспитании молодых художников в условиях растущей конкуренции среди высших художественных учебных заведений, в условиях демократизации учебного процесса и внедрения педагогического опыта ведущих европейских художественных школ современности. Освещена необходимость поиска новых подходов к решению проблем преподавания предмета «академическая живопись». Показано, что в новых условиях одним из важных способов повышения профессионального мастерства художников-педагогов является творческая работа на пленэрах, которые с середины 90-х годов ХХ столетия стали заметным явлением в развитии украинской пейзажной живописи, настоящим художественным движением. Поскольку в работе различных пленэров принимает участие достаточно большое количество художников, представителей разных региональных художественных школ Украины — со своими взглядами на живописное искусство, одновременно практикующими педагогическую работу — происходит непосредственный обмен опытом среди представителей различных художественных направлений и взаимообогащение их живописного мастерства. В статье показано, что только художник-практик с глубокими профессиональными знаниями и педагогическим умением может достичь определенных успехов в воспитании молодого поколения художников-живописцев.

Ключевые слова: живопись, художественные пленеры, учебный процесс, профессиональное мастерство, творческий опыт.

Chursin O. Art Plain-Airs As The Way of Increasing Painting Skills of Art Teachers.

Background. In the modern conditions of democratization of educational process the requirements to the final result of training

of art higher education institutions of “easel painting” departments are considerably growing, that is a high-quality training of professional painters. It also demands from an art-teacher to improve his professional skills constantly. One of the ways of solving this problem is practical activity of the teachers and their participation in the art plain-airs of Ukraine.

The **topicality** of the investigated problem is caused by the noticeable decrease of the professional level and skill of the authors of artworks. Not enough attention is paid to the modern painting culture development and the absence of its support results to such a situation.

Nowadays the designated theme isn't investigated yet. Prior studies have noted the importance of the participation of art teachers in the contemporary plain-air movement. However, its influence onto improvement of painting skills hasn't attracted the attention of the researchers yet. One of the latest researches that elucidates some of aspects of his theme is the article “Innovations in the education: theoretical bases of motivation the study activity in the high school” by K. Chadaeva [9: 51]. The article deals with the common conceptions of innovations and the innovative activity in the education, but the author doesn't touch all the problems. In the article by T. Panyok and V. Chernova “Analysis of the historiography of art-pedagogical education in the Ukraine” [6] the necessity to set up the conditions for forming creative personality of the contemporary art school teacher is mentioned. But T. Panyok highlights the certain ways of their realization in practice.

R. Shmagalo in his monograph “Art education in Ukraine mid. XIX — mid. XX: structuring, methodology, art positions” made an attempt of elucidating the art education of this period. However, the later decades remained beyond the author's attention, when the contemporary plain-air movement expanded. Thus, the specified problem is concerned first.

Objectives of the investigation is studying of the creative activity of painters-educators in the contemporary art plain-airs and revealing the influence of the plain-air practice onto their painting and teaching skills.

The leading **methods** of the investigation is the comparative analysis, giving the possibility of studying some peculiarities of the originality of the “academic painting” subject teaching, which are investigated by the domestic researchers. Under studying of the creative methods the art criticism stylistic method was used as well.

Results. The statement that an art teacher should constantly increase his qualification both in creative and pedagogical directions doesn't require any especial proof.

In the modern conditions of democratization the educational process, oriented to applying the experience of the European art schools of nowadays, the growth of teacher's responsibility for the quality of his teaching activity in the training young artists in the conditions of the high art schools' competition, meets the problems of searching new approaches to solving the problems of teaching the “academic painting” subject. As the National artist of Ukraine, professor V. Kovtun notes, “in such situation, there is a great demand for the big art experience, pedagogical skills and ability to transfer the knowledge to the students, impart them the art culture and the highest moral-esthetic values in the art branch” [3: 16].

The famous painter-colourist and teacher B. Ioganson, who has brought up the big group of the recognized artists in his time, including outstanding Ukrainian landscape painters V. Bernadsky and S. Shishko, wrote that “psychology of a student is such that, though he listens to the instructions of the teacher, he thinks at the same time: how do you draw by yourself?” [2: 162]. The modern student of an art high education institution getting the big amount of knowledge, being familiar with the computer and the internet has an ability to access to any parts of the history of arts, technology of arts and the other professional information. He has his own requirements to the analysis methods of studying.

Often he is crucially set to what is proposed for him, requires the deep teaching, not a superficial one. That's why the modern teacher should constantly increase his own creative work and the professional skills. It promotes the influence onto achieving positive results in his pedagogical activity and in the same time the growth of the art school itself.

In connection with the topicality of these problems, nowadays the participation of the art teachers in the work of the widespread art plain-air in the all country plays the great role that have become the real art movement as well. The participation in their activity becomes one of the contemporary ways to increase the painting skills and the creative qualification of an artist and makes him capable to bring fresh and original ideas in his pedagogical practice.

Art teachers, having often meetings in the plain-air, when discussing the creative problems definitely concern also the problems of their teaching work. There is the alive, direct sharing experience in these problems. The practical approaches in the plain-air, gained during work in the creative groups, a teacher implements at the lessons with students.

The main precondition of the wide range of the plain-air movement has "become the growth of the topic of the spiritual sense of living in the last twenty years, historiography of the National and the state revival, the priority of the ecological consciousness, the freedom of the creativity" [10: 130]. All regional Ukrainian art schools have their unique painting plain-air image, that is caused greatly by the presence of the high art educational establishments, in which the big amount of educators, masters of the plain-air painting are concentrated. Working in the creative groups, they have the possibility to enrich their creative achievements by new features, which they find interesting in their colleagues' work — representatives of the other art schools of the state, including the foreign ones. The participation in the art plain-air mostly corresponds to the artists' aspiration to enriching their creative possibilities.

Many teachers of the painting departments, including KSADA, NAFAA, LNAFA take part in the numerous plain-air. These are Y. Vintaev, V. Chursin, O. Dmitriev, K. Voloshko, A. Zorko, V. Gurin, I. Pilipenko, A. Slobodian, O. Demidenko, O. Cherednichenko, S. Golinchak, I. Didyk, I. Kovalenko and many others.

The majority of the mentioned artist-educators, participants of the various plain-air, representatives of different art trends, is a leading team, that compiles the essential part of the valuable art-teaching experience in our educational establishments. They have the powerful results of their pedagogical activity, as well as promote to the scientific and methodical achievements of the departments.

The teachers' skills to create a favorable pedagogical-creative atmosphere among the students of a group obtains a special value. It is the educators' participation in the work of plain-air groups among artists of the most various art directions, in such psychological circumstances that accumulate the important experience. For the students the art and the teacher's experience should be something like an open system that contains different directions and methods of teaching. And they bring up a propensity to the vital truth and unify the creative and in the same time pedagogical methods.

Conclusions. The teacher-educator's work in the art plain-air influences onto the own painting methods and skills development, as well as practice of the innovative and original teaching ways and methods. If an educator is a creative man himself, constantly studying lessons of the nature, synthesizing and comprehending them, he will be able to transfer his knowledge successfully, teaching to peer at various manifestations of life, to understand an art image emotionally. Then the young artists will be able, as K. Korovin says, "work... without violence of their own knowledge — more freely, more joyfully, more truly, more cheerfully, feeling the beauty..." [4: 381].

Final conclusions. The further investigations might be in the deepening of studying the influence of the different Ukrainian art schools to the creative process in the pedagogical activity, the development of practices of the artists-educators — active participants of the modern art plain-air.

Keywords: painting, art plain-air, educational process, professional skills, creative experience.

Постановка проблеми. У сучасних умовах демократизації навчального процесу значно зростають вимоги до кінцевого результату навчання студентів відділень «станковий живопис», тобто якісної підготовки художників-професіоналів, живописців. Актуальність підвищення якості навчання зумовлена і тим, що в художньому житті сьогодення помітно знижується рівень професіоналізму та майстерності авторів художніх творів. Ці негаразди закладені в майже повній відсутності інтересу держави до розвитку сучасної живописної культури, відсутності її підтримки — в основному з економічних причин — на тлі небувалої пропаганди і «розквіту» усіляких «актуальних» напрямів. До того ж, у сучасних умовах вільного співіснування різноманітних мистецьких течій і спрямувань майже втрачено культуру створення сюжетної картини, яка, по суті, має бути головним підсумком роботи справжнього творця-живописця. За таких обставин, коли переосмислюються традиційні педагогічні методи, значно зростають вимоги до викладання дисципліни «академічний живопис», які (разом із дисципліною «академічний рисунок») працюють на збереження сталих, визначених часом, реалістичних традицій в українському живописі, а також до виховання сучасного живописця-майстра. Тому значно зростають і вимоги до художника-педагога, який повинен постійно дбати про підвищення своєї професійної майстерності й викладацького рівня. Одним із засобів вирішення зазначених проблем є творча практична діяльність художників-педагогів та їх участь у багатьох нині діючих мистецьких пленерах України.

Актуальність теми. Актуальність зазначеної теми зумовлена помітним зниженням рівня професіоналізму та майстерності авторів художніх творів, що відбувається частково через відсутність інтересу держави до розвитку сучасної живописної культури, відсутності її підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена тема є зовсім не дослідженою щодо участі художників-педагогів у пленерному русі сьогодення, а особливо її впливу на розвиток живописної майстерності. Одним із останніх досліджень, яке висвітлює деякі аспекти теми, є стаття К. Ю. Чадасвої «Інновації в освіті: теоретично-методологічні засади мотивації навчальної діяльності у вищій школі» [8: 51], яка розглядає загальні концепції інновацій і інноваційну діяльність в освіті, не доторкуючись конкретних проблем. Справедливим є виділення автором такого інноваційного напрямку, як «освітня діяльність, спрямована на професійний розвиток суб'єктів визначеної практики, формування в кожного особистого знання (досвіду) про те, що і як вони мають робити, щоб інноваційний проект утілювався в практиці», що в певній мірі, хоч і опосередковано, підтверджує необхідність

вивчення нашої проблеми. У статті Т. В. Паньок і В. В. Чернової «Аналіз історіографії художньо-педагогічної освіти в Україні» [6] зазначається необхідність створення умов для формування творчої особистості вчителя сучасної художньої школи, але не розглядаються конкретні шляхи їх утілення. Р. Шагалю у монографії «Мистецька освіта в Україні середини ХІХ — середини ХХ ст.: структурування, методологія, художні позиції» здійснив комплексне дослідження, спробу висвітлення мистецької освіти цього періоду і завершує його якраз до початку періоду розвитку сучасного плернерного руху, тому піднятий нами аспект автором не міг бути порушений. Отже, ця грань зазначеної проблеми висвітлюється уперше.

Мета дослідження. На основі вивчення творчої діяльності художників-педагогів на сучасних мистецьких пленерах, визначити її вплив на підвищення їх живописної і викладацької майстерності.

Методи дослідження. Основу статті склав метод компаративістського аналізу, який дав можливість вивчення деяких засад своєрідності викладання предмету «академічний живопис», що розглядаються вітчизняними дослідниками. При вивченні своєрідності творчих методів роботи художників застосовувався мистецтвознавчий художньо-стилістичний метод.

Виклад основних результатів дослідження. Ствердження, що художник-педагог повинен постійно дбати про підвищення своєї кваліфікації, як творчої, так і викладацької, не потребує особливих доказів. Перед педагогом у сучасних умовах демократизації самого навчального процесу, що визнає за необхідність використання здобутків європейських художніх шкіл сьогодення, зростання відповідальності за якість своєї викладацької діяльності у вихованні молодих художників в умовах конкуренції серед вищих художніх навчальних закладів, — постають задачі знаходження нових підходів до вирішення проблем викладання предмету «живопис». «Саме в цій ситуації, — зауважує народний художник України, професор В. І. Ковтун, — конче необхідний великий творчий досвід, педагогічна майстерність і здатність педагогів передавати знання студентам, прищеплювати їм художню культуру і високі морально-естетичні цінності в галузі мистецтва» [3: 16]. Такий педагог мусить стати носієм свого роду інноваційної педагогічної технології.

Відомий живописець-кolorист і педагог Б. В. Іогансон, який свого часу виховав цілу плеяду знаних художників, у якого, у тому числі, навчались і визначні українські пейзажисти В. Бернадський та С. Шишко, писав, що «психологія студента така, що він хоч і дослухається до того, що каже викладач, але у той же час думає: а сам ти як малюєш?» [2: 162]. До сьогодення ще подекуди існує серед педагогів така думка, такий наївний погляд на студента,

що він є тільки тим матеріалом, із якого можна виліпити що завгодно. Утім, сучасний студент художнього ВНЗ озброєний багатьма знаннями, знайомий із комп'ютером та інтернетом, завдяки чому студенту доступна будь-яка область із історії мистецтв, технології живопису та інша професійна інформація. Він більше здатен до аналізу засобів навчання, які йому пропонують, отже, має більш підвищені, ніж будь-коли раніше, вимоги до якості самого навчального процесу; він розуміє, де є фальш, підміна справжнього глибокого викладання предмету поверховим. Тому сучасний педагог, викладач живопису повинен бути творчо працюючим художником, що постійно і наполегливо вдосконалює свою професійну майстерність. Тільки за таких умов він буде здатний добиватися справжніх позитивних результатів у своїй педагогічній діяльності і водночас сприяти зростанню рівня самої художньої школи. Адже, виховуючи студента-художника, педагог навчає не тільки живопису взагалі, а й живописній культурі та майстерності, усвідомлюючи, що він формує не тільки його особистість, а й сприяє створенню майбутнього живописного мистецтва країни. Як справедливо вказують мистецтвознавці Т. В. Паньок і В. В. Чернова, «сьогодення вимагає від освітньо-художнього процесу створення умов для формування творчої особистості вчителя, реалізації його природних задатків і можливостей» [6: 93].

У зв'язку з актуальністю вирішення цих непростих задач, у наш час значну роль усе більше відіграє участь художників-педагогів у роботі розповсюджених по всій країні творчих пленерів, які стали справжнім художнім рухом. Участь у їх діяльності стає одним із вагомих сучасних засобів підвищення живописної майстерності, творчої кваліфікації, що безпосередньо впливає на здатність педагога вміло передавати свій досвід студентам-живописцям (при тому, що педагог може взяти участь у роботі пленерів, у більшості випадків, тільки у час своєї відпустки або під час офіційно оформленого стажування, але це не перешкоджає масовості роботи педагогів на різноманітних пленерах, що підтверджується кількістю учасників підсумкових пленерних художніх виставок).

Отже, чим більше такий художник-педагог набуває професійної майстерності, чим глибше ним будуть освоєні різноманітні нюанси творчого процесу, що включають і живописну майстерність, глибокі практичні знання техніки і технології живопису, історії мистецтва, досвіду сучасних та визначних художників-педагогів попередніх поколінь, тим легше йому буде передавати свої знання і тим більше до його порад будуть дослухатися студенти. Тільки тоді він буде спроможний внести свіжі й оригінальні ідеї у свою педагогічну практику. Такі висновки підтверджуються, наприклад, і відомим викладачем художніх дисциплін М. Д. Пригодіним щодо

вимог до сучасного художника-педагога: «Сприяти художньому, естетичному відродженню нації, нарощуванню культурного творчого потенціалу суспільства зможе педагог, який сам має високий рівень художньої культури, розвинені орієнтири естетики, образотворчого мистецтва, дизайну тощо» [7: 157]. Участь художників-педагогів у роботі сучасних живописних пленерів не тільки стала своєрідною і важливою складовою для підвищення живописної і педагогічної майстерності, а й дає «можливість духовного оновлення» [5: 49].

Художники-педагоги, часто зустрічаючись на пленерах, під час обговорення своїх творчих проблем обов'язково доторкуються і до проблем своєї викладацької роботи, тому відбувається живий, безпосередній обмін досвідом з цих питань. Значення таких обговорень і дискусій важко переоцінити, адже вони, так би мовити, стають невеличкими неофіційними художньо-педагогічними конференціями. Ми можемо стверджувати це, спираючись на досвід участі у таких зустрічах, які є цілком природними в умовах вільного спілкування на пленерах.

Робота на пленері характерна своєю безпосередністю, швидким виконанням пейзажного мотиву (або портрета, натюрморту), що є майже експромтом. Головну роль тут відіграє саме колір: колірна побудова, живописне вирішення композиції, колірні відношення, плями. Таке виконання мотиву потребує і свого підходу в техніці накладання фарб пастозного кольоропису, що дозволяє передати експресію, активно будувати форму, ритми і водночас декоративність і мелодійність (за висловленням М. Нестерова — «поетичний реалізм»). Значну роль у вирішенні цих задач відіграє і фактура живописної поверхні. Ці якості пленерного живопису, придбані під час роботи у творчих групах, педагог втілює під час занять зі студентами (між іншим, один із найвидатніших українських художників-пленеристів М. Глушенко називав пейзаж «найпатріотичнішим жанром» [1: 2]).

Сучасні мистецькі пленери почали діяти з середини 90-х років минулого століття практично по всіх регіонах України. Головною передумовою широкого розмаху пленерного руху (на сьогодні діє більше 100 пленерів) «стало зростання в художньому світогляді останнього двадцятиліття теми духовного сенсу життя, історіософії національного і державного відродження, пріоритету екологічної свідомості, свободи творчості» [10: 130]. Пленери — це багатовекторність шляхів творчого пошуку, можливість співіснування різних мистецьких спрямувань. Усі регіональні художні школи України мають своє окреме живописне пленерне обличчя, що зумовлене, у великій мірі, наявністю вищих художньо-освітніх закладів, у яких зосереджено чимало педагогів, майстрів пленерного живопису. Працюючи у творчих групах, вони

мають можливість збагачувати свої творчі здобутки новими рисами, які знаходять для себе цікавими у своїх колег — представників інших художніх шкіл країни, а також і зарубіжних. Пленери виконують важливу і необхідну місію в сучасному пейзажному живописі України, де «відбувається омолодження, оздоровлення і поглиблення традиційних виразних засобів живопису» [9: 192]. Участь у роботі мистецьких пленерів якнайкраще відповідає прагненням самих художників-педагогів до збагачення своїх творчих можливостей.

Серед вагомих сучасних діючих пленерів, першими слід зазначити регулярні пленери, що працюють на творчій базі НСХУ у Седневі (Чернігівська область), в яких зазвичай беруть участь чимало художників-педагогів з усієї країни. Таким пленером є і Міжнародний Респінський пленер (Чугуїв), у якому, як і в багатьох інших, брали і беруть участь педагоги кафедри живопису ХДАДМ Ю. Вінтаєв, В. Ковтун, М. Клягін, В. Чурсін, О. Чурсін; кафедри живопису НАОМА А. Зорко. У численних пленерах беруть участь викладачі кафедри живопису ХДАДМ В. Ганоцький, В. Чаус, В. Чурсіна, Д. Єфименко, В. Заліщук, М. Ковальова, Н. Третьякова, О. Станичнов; кафедри монументально-декоративного живопису ХДАДМ В. Носенков, А. Анорічева-Єрьомка, Ю. Горбунов; кафедри рисунку — В. Носань, О. Брагін, В. Погорелов. Чимало художників-викладачів вищих навчальних закладів, де є художні відділення, працюють на пленерах «Хортиця крізь віки» (Запорізька обл.), «Махіт» (Славське, Карпати) та інших. Зокрема це О. Демиденко (Запорізький Національний технічний університет), О. Чердниченко (Сумський Національний аграрний університет), С. Голінчак (Українська Академія друкарства, Львів), І. Дідик (Ужгородський коледж мистецтв), О. Антонюк, І. Коваленко (Дніпропетровський театрално-художній коледж) та багато інших. У роботі Немирівського пленеру (Вінницька область) беруть участь відомі художники: педагоги Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури В. Гурін, А. Чебикін, І. Пилипенко. Постійно працюють на пленері у Славському викладачі Львівської Національної Академії мистецтв А. Слободян, І. Гап'як, В. Бондарчук, І. Кметик, Б. Яворський, інші. Художники-педагоги працюють також на пленерах «Шляхами Васильківського: погляд крізь століття», на львівському пленері «Свою Україну любіть», на відомому пленері у Мукачевому (Закарпаття), Болехові (Івано-Франківська обл.) та багатьох інших значних пленерах, у тому числі й зарубіжних (Китай, Польща, Чорногорія, Болгарія, Франція). Слід зазначити, що під час роботи більшості пленерів художники завжди беруть участь у майстер-класах, передаючи досвід (а також набуваючи його для себе) учням художніх шкіл, студій, працюють із місцевими художниками-аматорами.

Більшість зазначених художників-педагогів, учасників різноманітних пленерів, представників різних художніх спрямувань, є, так би мовити, тим передовим загonom, що складає значну частину цінної мистецько-викладацької основи у своїх навчальних закладах. Вони мають вагомий результати своєї педагогічної діяльності, сприяючи науково-методичним напрацюванням кафедр.

Відомо, що далеко не всі — навіть визнані — художники можуть стати справжніми вчителями. Перше зовсім не дає підстави вивести друге як закономірність. Зазначимо головне — вміння працювати з молодими художниками, вміння пояснити і показати, довести свої знання і досвід притаманні лише тим педагогам-художникам, які володіють глибокими знаннями і майстерністю. Лише тоді вдається знайти ту, часом невольниму стежинку, яка приводить до взаєморозуміння і співпраці зі студентами.

Особливого значення набуває вміння вчителя створити сприятливу психологічну навчально-творчу атмосферу серед студентів курсу. Саме участь педагогів у роботі пленерних груп серед мистців найрізноманітніших творчих спрямувань, де створюються саме такі психологічні робочі обставини, сприяє накопиченню такого важливого досвіду. Для студентів мистецтво і досвід вчителя мають бути як розгорнута система, котра вміщує різні напрями і засоби викладання, що виховують прихильність до життєвої правди, поєднують творчі і водночас педагогічні методи.

Висновки. Робота художника-педагога на мистецьких пленерах сприяє розвиненню і збагаченню власних живописних методів і майстерності, що сприяє і напрацюванню новаторських, оригінальних навчальних методів і засобів. Якщо педагог сам є творчою людиною, сам із трепетом сприймає у своїх роботах уроки природи, синтезуючи їх і осмислюючи, він буде у змозі успішно передавати свої знання, вчити сприйманню різноманітних проявів життя, емоційному осмисленню художнього образу. Тоді й молоді художники будуть вміти, як висловлювався К. Коровін, «працювати... без насильства своїх знань, — вільніше, радісніше, вірніше, веселіше, відчуваючи красу...» [4: 381].

Перспективи подальших досліджень вбачаються у поглибленні вивчення впливу досвіду різноманітних художніх шкіл України на творчий підхід в педагогічному процесі, розробці напрацювань художників-педагогів — активних учасників сучасних художніх пленерів.

Література:

1. Глуценко Микола. 1901–1977. Живопис, акварель, монотипія у зібраннях музеїв Донеччини : каталог виставки / упор. О. П. Близнюк. — Донецьк : ООО «Центр», 2001. — С. 2.
2. Иогансон Б. В. За мастерство в живописи [Текст] / Б. В. Иогансон. — М. : Изд-во Академии художеств, 1952. — С. 162.
3. Ковтун В. І. Деякі суперечності та перспективи підготовки художньої еліти [Текст] / В. І. Ковтун //

- Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи. IV Міжнародна наукова конференція. 25–26 квітня 2013 р. : зб. матеріалів. — Х. : ХДАДМ, 2013. — С. 16.
4. Константин Коровин. Живопись. Театр : альбом-каталог выставки [к 150-летию со дня рождения] / Гос. Третьяковская галерея. — М. : Сканрус, 2012. — С. 381. — 400 с. : ил.
 5. Кохрихт Ф. Майже тридцять років потому... [Текст] / Ф. Кохрихт // Одеса. Мистецька мапа України. — К. : Ювелір-прес, 2009. — С. 49.
 6. Паньок Т. В., Чернова В. В. Аналіз історіографії художньо-педагогічної освіти на Україні [Текст] / Т. В. Паньок, В. В. Чернова // Теорія і практика матеріально-художньої культури. XIV електронна наукова конференція. Харків, ХДАДМ, 17 грудня 2012. — Х. : ХДАДМ, 2012. — С. 93.
 7. Пригодін М. Д., Гриценко Т. М. Розвиток творчого потенціалу і майстерності студентів художніх факультетів у ВНЗ освіти [Текст] / М. Д. Пригодін, Т. М. Гриценко // VII Міжнародний дизайн-форум «Дизайн-освіта 2013». Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції. — Х. : ХДАДМ, 2013. — С. 157.
 8. Чадаєва К. Ю. Інновації в освіті: теоретично-методологічні засади мотивації навчальної діяльності у вищій школі / К. Ю. Чадаєва // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — Х. : ХДАДМ, 2013. — Вип. 2. — С. 51.
 9. Чурсін О. В. Становлення сучасного пленерного руху України. Продовження традиції [Текст] / О. В. Чурсін // VII Міжнародний форум «Дизайн-освіта 2013». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. — Х. : ХДАДМ, 2013. — С. 192.
 10. Чурсін О. В. Сучасний пленерний рух в Україні в контексті розвитку пейзажного живопису (традиції, тенденції, образно-стильові особливості) [Текст] / О. В. Чурсін [Дисертація. На правах рукопису]. — Х., 2015. — 299 с. : ил.

References:

1. Glushchenko Mikola. 1901–1977. Zhivopis, akvarel', monotipiya u zibrannyakh muzeiv Donechchini. Katalog vystavki. Compiler O.P. Bliznyuk. Donetsk : OOO «Tsentr», 2001, p. 2.
2. Ioganson B. V. Za masterstvo v zhivopisi. Moscow : Izd-vo Akademii khudozhestv, 1952, p. 162.
3. Kovtun V. I. Deyaki superechnosti ta perspektivi pidgotovki khudozhn'oi eliti. Sotsial'no-gumanitarni vektori pedagogiki vishoi shkoli. IV Mizhnarodna naukova konferentsia. 25–26 of April, 2013. Kharkiv : KHDADM, 2013, p. 16.
4. Konstantin Korovin. Zhivopis'. Teatr : al'bom-katalog vystavki : k 150-letiyu so dnya rozhdeniya. Gos. Tret'yakovskaya galereya. Moscow : Skanrus, 2012, p. 381; 400 p., il.
5. Kohrikht F. Mayzhe tridsyat rokiv potomu... Odesa. Mistets'ka mapa Ukrainy. Kyiv : Yuvilir-pres, 2009, p. 49.
6. Pan'ok T. V., Chernova V. V. Analiz istoriografii khudozhno-pedagogichnoi osviti na Ukraini. Teoriya i praktika material'no-khudozhn'oi kul'turi. XIV elektronna naukova konferentsiya. 17 of Desember, 2012. Kharkiv : KHDADM, p. 93.
7. Prigodin M. D., Grishchenko T.M. Rozvitok tvorchoho potentsialu i maisternosti studentiv khudozhnikh fakul'tetiv u VNZ osviti. VII Mizhnarodnyi dizayn-forum «Dizayn-osvita 2013». Materiali Mizhnarodnoi naukovometodichnoi konferentsii. Kharkiv : KHDADM, 2013, p. 157.
8. Chadaeva K. Y. Innovacii v osviti: teoretichno-metodologichni zasady motivacii navchalnoi diyalnosti u vishchii shkoli. Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademiyi dizaynu i mystystv. Kharkiv : KhDADM, 2013, issue 2, p. 51.
9. Chursin O. V. Stanovlennya suchasnogo plenernogo rukhu Ukraini. Prodovzhennya traditsii. VII Miznarodnyi forum «Dizayn-osvita 2013». Materiali Mizhnarodnoi naukovometodichnoi konferentsii. Kharkiv : KHDADM, 2013, p. 192.
10. Chursin O. V. Suchasnyi plenerniy ruh v Ukraini v konteksti rozvitku peyzazhnogo zhivopisu (traditsii, tendentsii, obraznostil'ovi osoblivosti). [Disertatsiya. Na pravakh rukopisu]. Kharkiv, 2015, 299 p., il.

Рецензент статті: Ганоцький В. Л., народний художник України, професор, зав. кафедри живопису, Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Стаття надійшла до редакції 09.04.2016